

BOSHLANG'ICH SINIF O'QISH DARSLARINI INTEGRATSIYA ASOSIDA TASHKIL ETISH

Ismoilova Surmaxon Amonovna,
"University of economics and pedagogy" NOTM
maktabgacha va boshlang'ich ta'lim kafedrası dotsenti
btm.is.69@mail.ru

Valiyeva Xosiyatxon Abdurazoq qizi
"University of economics and pedagogy" NOTM
boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda darslarni integratsiya asosida tashkil etishning ahamiyati, metodlari va usullari yoritilgan. Integratsiya, ta'limda fanlararo yondoshuvni rivojlantirish va o'quvchilarning bilimlarini chuqurlashtirishda muhim vosita hisoblanadi. Maqolada o'quv metodlarining zamonaviy yondoshuvlar asosida qanday tashkil etilishi, o'quvchilarda tizimli fikrlash va mustaqil ishlarni rivojlantirish haqida fikrlar bildirildi. Boshlang'ich sinflarda integratsiya asosida darslar qanday o'tkazilishi, pedagogik yondoshuvlar va qiyinchiliklar ham tahlil qilindi.

Kalit so'zlar. Integratsiya, boshlang'ich sinflar, fanlararo yondashuv, o'quv metodlari, pedagogika.

ОРГАНИЗАЦИЯ УРОКОВ ЧТЕНИЯ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ

Исмоилова Сурмахон Амоновна,
доцент кафедры дошкольного и начального образования
"Университета экономики и педагогики" НОТМ

Валиева Хосиятхон Абдуразоқ кызы,
студентка "Университета экономики и педагогики" НОТМ
направления начального образования

Аннотация. В статье рассматриваются важность и методы организации уроков на основе интеграции в начальной школе. Интеграция является важным инструментом для развития междисциплинарного подхода и углубления знаний учащихся. В статье обсуждаются современные подходы к организации учебных методов, а также развитие системного мышления и самостоятельной работы учащихся. Также анализируются способы проведения уроков на основе интеграции в начальной школе, педагогические подходы и возможные трудности.

Ключевые слова. Интеграция, начальная школа, междисциплинарный подход, методы обучения, педагогика.

ORGANIZING PRIMARY SCHOOL READING LESSONS BASED ON INTEGRATION

Ismoilova Surmakhon Amonovna,
"University of economics and pedagogy" NOTM
associate professor, Department of preschool and primary education,

Valiyeva Khosiyatkhon Abdurazoq qizi
"University of economics and pedagogy" NOTM
student, primary education program

Abstract. *This article discusses the importance and methods of organizing lessons based on integration in primary schools. Integration is an important tool for developing an interdisciplinary approach and deepening students' knowledge. The article highlights how lessons can be organized based on modern teaching approaches, and how it helps in developing systematic thinking and independent work among students. It also analyzes the methods of conducting integrated lessons in primary school, pedagogical approaches, and potential challenges.*

Keywords. *Integration, primary school, interdisciplinary approach, teaching methods, pedagogy.*

Ta'lim tizimining rivojlanishi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini samarali oshirishga xizmat qiladi. Pedagogik metodlar va yondoshuvlar, ayniqsa boshlang'ich sinflarda, ta'lim sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda, turli fanlarni integratsiya asosida birlashtirish o'quvchilarning bilish qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali usul sifatida keng qo'llanilmoqda. Integratsiya, ta'limda fanlararo bog'lanishlarni rivojlantirishga yordam beradigan yondoshuv bo'lib, o'quvchilarning nafaqat bilimlarini, balki ularning fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini ham kengaytirishga imkon beradi.

XIX-XX asrlar oralig'ida pedagogikada kichik maktab o'quvchilarining tabiiy muhit bilan tanishtirishning integratsiyalashgan kursini yaratish fikri paydo bo'lgan. Bu fikr A.Y.Gerd, O.N.Kaygorodov, A.P.Pavlov nomlari bilan bog'liq bo'lib, ular boshlang'ich maktabga atrofdagi jonli va jonsiz dunyo haqidagi bo'linmagan kursni kirgizishni talab qilishdi. Integratsiyalashgan ta'lim-tarbiya, fanlararo aloqalarning ayrim jihatlari mashhur pedagoglarning (Y.Komenskiy, O.Lokk, I. Gerbart, M. Pestalossi, K. Ushinskiy va boshqalar), didaktiklarning (I.O.Zverev, M.A.Oanilov, V.N.Maksimova, S.P.Baranova, M.N.Skatkin va boshq.), psixolog olimlarning (E.N. KabanovaMeller, N.F. Talizina, Y.A. Samarina, G.I. Vergeles), medist olimlarning (M.R. Lvov, V.G. Goreskiy, N.N. Svetlovskaya, Y.M. Kolagin, G.N. Pristupova) ishlarida ko'rib chiqilgan.

Boshlang'ich sinflarda integratsiya asosida darslar tashkil etishning pedagogik asoslari va amaliyotdagi ahamiyati so'nggi o'n yilliklarda ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilgan. Ammo, o'quv jarayonida integratsiyalashgan metodlarni qo'llashning samaradorligi va ularning o'quvchilar rivojlanishiga ta'siri haqida hali ham ko'plab noaniqliklar mavjud. Ushbu maqolada boshlang'ich sinflarda integratsiya asosida darslarni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari o'rganiladi, va bu metodning o'quvchilarning bilim olish jarayonidagi ahamiyati tahlil qilinadi.

Biz maqolamizda boshlang'ich sinf o'qish darslarida darslarni integratsiya asosida tashkil etishning samaradorligini aniqlashni maqsad qilib oldik va quyidagi vazifalar nazarda tutilgan:

Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'lim metodlarini o'rganish va ulardan foydalanishning afzalliklarini aniqlash.

O'quvchilarning bilim darajasini va kognitiv qobiliyatlarini baholash.

Integratsiya asosida tashkil etilgan darslarning o'quvchilarning tizimli fikrlash va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi rolini tahlil qilish.

Boshlang'ich sinf ta'limida integratsiya metodlaridan samarali foydalanish, o'quvchilarning faolligini oshirish va ularning bilim olish jarayonini yanada sifatli qilish uchun zarurdir. Shu bilan birga, integratsiyalashgan yondoshuv ta'limda fanlararo bog'lanishlarni yaratish orqali o'quvchilarning umumiy dunyoqarashini kengaytiradi. Bu metod, ayniqsa, o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish, tanqidiy fikrlashni kuchaytirish va ijodiy yondoshuvlarni o'rgatishda muhim ahamiyatga ega.

Umuminsoniy, milliy tajribalar ta'limni integratsiyalash muammolarining dolzarbligini ko'rsatmoqda. Shu sababdan ham ko'pgina davlatlarda integratsiyalab o'qitish muammosiga

alohida e'tibor qaratilmoqda. Biz xam tarixiy, milliy hamda umuminsoniy tajribalarga tayanib, integratsiya va integratsiyalashgan darslar haqida ma'lumot berishni maqsad qilib qo'ydik.

Dastlab integratsiya haqida qisqacha ma'lumot va olimlar tomonidan bildirilgan fikrlarni berib o'tmoqchimiz.

Integratsiya - ta'lim mazmunini takomillashtirishning barqaror yo'nalishlari va tamoyillaridan eng ustuvori hisoblanadi,

Integratsiya tushunchasi bizning leksikologiyamizga yangi kirib kelgan so'zlardan bo'lsa-da, aslida u uzoq tarixga ega.

Fanlarni integratsiyalab o'qitish muammosini hal etish uchun fanlarning vujudga kelishi va ularning taraqqiy etishini anglab yetmoq zarur. Mazkur holat jamiyatning tarixiy rivojlanishi bilan bevosita bog'liqdir.

Insoniyat rivojlanishining dastlabki bosqichlarida odamlar tabiat haqida to'liq tasavvurga ega bo'lmaganlar. Atrof muhitda sodir bo'ladigan hodisa, jarayonlarni kuzatuvchilari bo'lishgan, xolos. Keyinchalik hodisa, jarayonlarning sodir bo'lishini kuzatibgina qolmay, ma'lumotlar to'plab, tahlil qila boshlaganlar. Insonlarning ehtiyojlari, mehnat qurollarining takomillashib borishi, tevarak atrofdagi olam to'g'risida tasavvurlarining rivojlanishiga sababchi bo'ldi. Kishilarning tabiatda sodir bo'ladigan hodisalarga munosabatlarining shakllanishi, to'plangan bilimlarni, tajribalarni yig'ish zaruriyati vujudga keldi. Kishilar "Nima uchun kecha kunduz sodir bo'ladi? Nima uchun yomg'ir yog'adi? Nima uchun uchun issiq-sovuq bo'ladi? Nima sababdan suv toshqinlari yuz beradi? Nega yer silkinadi?" kabi savollarga javob izlay boshladilar. Buning uchun tajriba, kuzatuvlar o'tkazildi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida darslarni integratsiya asosida olib borish natijasida o'quvchilarni darsga jalb etish samarali bo'ladi. Integratsiya darslarda bolalar diqqati to'liq jalb etiladi, xotirasini yaxshilaydi va o'quvchilarning bilimlarini chuqur egallashlariga yordam beradi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf davridanoq o'qituvchilarni ta'lim jarayonini qiziqarli motivlar asosida tashkil etishga e'tibor qaratishlari zarur. Darsni integratsiya asosida tashkil etish jarayonida barcha o'quvchilarga fanlararo bog'lanishni tushunarli, oson, qiziq bo'lgan usullarni tanlashi va qo'llash, ko'rgazmali qurollardan foydalanishi, texnik vositalardan dars jarayonida foydalanish ta'lim oluvchilarning ijodiy, mustaqil ishlashga undashi, pedagogik texnologiyalardan to'g'ri va unumli foydalanish dars samaradorligini oshiradi. [2,64-b.].

Integratsiya - lotincha "integration" so'zidan olingan bo'lib, *tiklash, to'ldirish, bir butun holiga keltirish* degan ma'nolarni anglatadi.

Integratsiya - o'zaro bog'langan holda rivojlantirish, bir butun qilib birlashtirish yahlit holga keltirish deganidir.

Ta'limda o'quvchilarga ma'lum bilimlar tizimini yetkazib, ularni faqat eslab qolishning o'zi bugungi kunda yetarli bo'lmay qoldi. Zamonaviy bilim olishda motivatsiya uyg'otish, mustaqil bilim olish ishtiyoqini hosil qilish, integratsiya asosida ta'lim berish dolzarb vazifalardandir. Pedagogik texnologiya ana shunday talabni ro'yobga chiqarishga qaratilgan ta'lim tizimidir. Texnologiyaning asosiy talabi - o'quvchilarning puxta bilim olishi, bilimlarni o'zlashtirishda faollik ko'rsatishi, mustaqil fikrlashi, ta'limda aniq samarador natijaga erishishdir [www.ziyouz.com kutubxonasi].

Mavlvanova Raxima, Raxmankulova Nargiz hammuallifligida yozilgan "Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi" nomli o'quv qo'llanmasida "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yosh xususiyatlariga javob beradigan va dars talablariga mos keladigan maqsadni aniqlash bunday yangilanishning asosiy masalasidir. XIX-XX asrlar oralig'ida pedagogikada kichik maktab o'quvchilarining tabiiy muhit bilan tanishtirishning integratsiyalangan kursini yaratish fikri paydo boigan" deb ta'kidlaganlar. [3, 174-b.].

Hozirgi davrda jamiyat, davlat talab qilayotgan buyurtmaga ko'ra, har tomonlama rivojlangan barkamol shaxsni shakllantirish uchun uzluksiz ta'lim tizimida, jumladan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida fanlarni integratsiyalab o'qitishning mazmunini aniklash va uni amaliyotga joriy etish masalalarini ilmiy-amaliy jihatdan tadqiq etish alohida ahamiyat kasb etadi. Fanlarni

integratsiyalab o'qitish integratsiyaning ta'limdagi ahamiyati ham fanlar tarakkiyoti bilan bog'liq holda tarixiy xususiyatga ega. Fanlarni integratsiyalab o'qitishning pedagogik asosi Ya.A.Komenskiy tomonidan o'rganilgan. U o'z davrining an'analarga ko'ra, tabiat va ta'limga buyuk tabiatshunos sifatida yondashgan. Ta'lim integratsiyasining bosh maqsadi - shaxsni har tomonlama kamol topishini ta'minlashning muhim tamoyili sifatida maydonga keldi. Integratsiyalashgan ta'lim shaxsni intellektual va madaniy rivojlantirishning bosh omili bo'lib qoldi.

Rus olimi, akademik I.D.Zverev integratsiyani uzviy bog'lanish, yaxlitlikni yaratish, turli o'quv predmetlari elementlarini uyg'unlashtirish asosida umumlashtirish jarayoni, deb tushuntiradi. Ta'limda integratsiya, eng avvalo, fanlararo aloqani keskin rivojlantirishni, turli fanlarni o'zaro hamkorlikda o'qitishdan, ularni chuqur o'zaro ta'sirlashtirishga o'tirishni taqozo qiladi, deb uqtiradi.

A.N.Zaxtebshsh va M.V.Reshkovlar fanlarni integratsiyalashuvi o'quv dasturi va darslardagi bog'lanishlarni hisobga olgan holda amalga oshirish lozimligini ta'kidlaydilar.

Integratsiya jarayonini ta'limda ham mavjudligini I.Nyuton, A.Eynshteyn, I.D.Zverev, V.N.Maksimova, B.D.Komissarov kabi olimlar tasdiqlashgan [6-www. ziyouz.com kutubxonasi].

Boshlang'ich sinflarda darslarni integratsiya asosida tashkil etish o'quvchilarning umumiy bilimlarini kengaytirishga, ayniqsa tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning qiziqish va qobiliyatlariga moslashish ularning badiiy faolligini rivojlantirishni taqozo qiladi. Bilim olish, badiiy-hayotiy masalalarni hal qilish o'ziga xoslikni, uddaburonlikni, epchillikni rag'batlantirishni nazarda tutaydi. Shu mimosabat bilan bolalarning she'r va hikoyalar yozish, yangi raqs o'ylab topish, shirin taom pishirish, biron asbob yoki o'simliklardan shakllar yaratish kabi mustaqil ijodiyotning turli yollari bilan rag'batlantirib borish taqozo etiladi. [3, 181-b.].

Adabiyotlar tahlili natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Integratsiya asosida tashkil qilingan darslar o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini va yaratish qobiliyatini oshiradi;

Integratsiya asosida tashkil etilgan darslar ta'limning barcha sohalarida o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantiradi;

Sinfda turli fanlarni birlashtirish o'quvchilarning umumiy bilimlarini kengaytiradi va oshiradi.

O'qituvchi fanlararo aloqa usulini qo'llar ekan, avvalo, o'quvchilarda shu fanlararo ko'proq tushuncha hosil qilishga intiladi va ular o'rtasidagi munosabat yaxlit holda emas, shu fanlar nuqtai nazaridan talqin etiladi. Fanlararo aloqadorlik o'quvchilarga atrofdagi dunyoni turli-tumanlikda va yaxlitlikda bilish imkoni beradi. Boshlang'ich ta'limda fanlararo bog'lanish (integratsiya) tamoyilini ijobiy hal etish darslari o'quvchilarni ijod qilishga, mustaqil fikrlashga va ularni ijod qilishga, izlanishga o'rgatadi[5, 6- b]. Biz quyida boshlang'ich sinflarda matematika va o'qish darslari orasidagi bog'lanishni integratsiya orqali ko'rsatib o'tmoqchimiz.

Agar o'qish darslari an'anaviy, odatdegidek bo'lsa, o'quvchini biroz zeriktirib qo'yadi, o'zlashtirishi ham past bo'ladi. Bugungi kun talabidan kelib chiqib, darslarni tashkillashtirsak, ya'ni biror pedagogik o'yinlar yoki integratsiya orqali darslarni olib borsak, o'quvchilarning qiziqishlari ham ortadi, o'zlashtirish foizlari ham yuqori bo'ladi.

Biz "Sonlar tilsimi" o'yini orqali matematika va o'qish darslarini integratsiyalashni ko'rsatib o'tmoqchimiz va bu o'yin o'quvchining aqlini charxlaydi, tez javob berishga o'rgatadi va shu bilan birga matematik savodxonligini oshiradi.

O'yin sharti: quyidagi sonlarni o'sib borish tartibida joylashtirsangiz, "O'qish kitobi"dagi bo'limning nomi kelib chiqadi.

95 A, 52 E, 73 N, 94 V, 44 Z, 76 - , 93 NG, 59 I, 96 T, 40 O', 79 M, 61 S, 99 I, 49 B, 80 E, 66 T, 89 N, 100 M, 91 I, 55 K, 97 A, 70 O, 98 N

95	52	73	94	44	76	93	59	96	40	79	61	99	49	80	66	89	100	91	55	97	70	98
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	----	----	----	----	----

A	E	N	V	Z	-	NG	I	T	O'	M	S	I	B	E	T	N	M	I	K	A	O	N
---	---	---	---	---	---	----	---	---	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Boshlang'ich sinflarda darslarni integratsiya asosida tashkil etish, o'quvchilarning bilimlarini yanada chuqurlashtirish, ular orasida fanlararo bog'lanishlarni o'rgatish va fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Integratsiya asosida o'tkazilgan darslar o'quvchilarning ijodiy fikrlashlarini yaxshilashda samarali ekanligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, o'quvchilar o'rtasida o'zaro hamkorlikni rivojlantirish, ularga muammolarni yechishning turli usullarini o'rgatishga xizmat qiladi.

Integratsiya asosida tashkil etilgan darslar nafaqat o'quvchilarning bilimlarini oshiradi, balki ularning umumiy rivojlanishiga ham yordam beradi. Masalan, matematika va tabiatshunoslikni birlashtirish orqali o'quvchilar dunyoqarashini kengaytiradilar va o'rgangan bilimlarini amaliyotda qo'llashni o'rganadilar va ularning intellektual salohiyatini oshirishga yordam beradi.

Ta'lim tizimida integratsiya asosida o'tkazilgan darslar yangi metodologiyalarni tatbiq etish, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Integratsiyalashgan yondoshuv, nafaqat boshlang'ich sinf o'quvchilari, balki o'qituvchilar uchun ham rivojlanish imkoniyatlarini yaratadi. Bu esa o'z navbatida, ta'lim tizimini zamonaviy ehtiyojlarga moslashtirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. O'quv qo'llanma. – T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamgarmasi nashriyoti, 2006. – B 160.
2. Azizova Dilnoz Yo'ldashevna. Innovatsion pedagogik texnologiya asosida o'qish darslarini tashkil etish. Qashqadaryo vxtxqtmohm o'qituvchisi. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi Vazirligi Qashqadaryo viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi "Malaka oshirish tizimida integratsiya va innovatsion tafakkur uyg'unligi masalasi: muammo va yechimlar" Xalqaro ilmiy-amaliy onlayn konferensiyasi (2020-yil, 20-may) materiallari. 64-b.
3. Mavlvanova Raxima, Raxmankulova Nargiz. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi. O'quv qo'llanma. – T.: "Voriz" nashriyoti, 2013. – B 240.
4. Чориев Р. Таълимда интеграция - янги сифат. // Ма'рифат газетаси. 2001йил 18 июль, – 3 б.
5. Юсуфалиева М. Топқирликка ундовчи ўйинлар. //Ма'рифат газетаси. 2018 йил 31 октябрь, – 6-б.